

UNIVERSITETET I STAVANGER

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

Emnekode og emnenavn: NOR370 Fordypning i nordisk med oppgave

Tittel på oppgaven Norsk: *Der bodde en underlig gråsprengt en*: Rim-tekniske og metriske utfordringer i en engelsk gjendiktning av Henrik Ibsens *Terje Vigen*

Tittel på oppgaven Engelsk: *There lived a remarkably grizzled man*: Challenges related to rhyme and meter in an English translation of Henrik Ibsen's *Terje Vigen*

Kandidatnummer: 8005

Antall ord: 6436

UIS minner om reglene for plagiering og fusk, som studentene har bekreftet på Studentweb, i sin utdanningsplan del 1, at han/hun har lest, husk spesielt på /jfr. Forskrift om studier og eksamen ved UIS § 5):

1. At teksten ikke tidligere har vært brukt til skriftlige innleveringer ved Universitetet i Stavanger eller annet lærested.
2. At du ikke gjengir andres arbeid uten at dette er oppgitt ved litteraturhenvisning.
3. At du ikke gjengir eget tidligere arbeid uten at dette er oppgitt ved litteraturhenvisning.
4. At du oppgir alle referanser/kilder (også hentet fra Internett) i litteraturlisten.
5. At du markerer sitater med anførselstegn eller innrykk og anviser hvor sitatet er hentet.

- Brudd på disse bestemmelsene er å betrakte som fusk. Fusk eller forsøk på fusk vil bli behandlet slik som beskrevet i Lov om universiteter og høyskoler, § 4-7 og § 4-8
- Viser til interne retningslinjer på studentsidene.

Der bodde en underlig graasprængt en: Rim-tekniske og metriske utfordringer i en engelsk gjendiktning av Henrik Ibsens Terje Vigen

1. Problemstilling

Er det mulig å løse på en tilfredsstillende måte de rim-tekniske og metriske utfordringene som en engelsk gjendiktning av Henrik Ibsens *Terje Vigen* medfører?

2. Innledning

Ibsens engelske biograf Edmund Gosse kom i 1907 med følgende påstand om det store episke diktet: *'Terje Vigen' will never be translated successfully into English, for it is written [...] in an adaptation of the Norwegian ballad-measure which it is impossible to reproduce with felicity in our language.* (Gosse, 1907 s. 65)

I dag er Ibsen kjent over hele verden for sine skuespill, basert i stor grad på gode engelske oversettelser. I utlandet har imidlertid langt færre noe forhold til diktet *Terje Vigen*. Kan det være slik at Gosse hadde rett og at vi fortsatt må leve med et oppsiktsvekkende stort hull i den oversatte verdenslitteraturen? I så fall bør det være mulig å forklare hvorfor det som trolig er Norges mest folkekjære dikt, ikke lar seg fremstille i engelsk språkdrakt på en vellykket måte.

Jeg vil begynne med en kort presentasjon av *Terje Vigen* (Vedlegg 1) og en del generelle utfordringer forbundet med diktoversettelse som fag, for så å se på sentrale prosodiske forskjeller mellom språkene norsk og engelsk. Jeg går deretter inn i Ibsens tekst for å lete, i hans bruk av rim og metrikk, etter utfordringer som kan ha betydning for en vellykket gjendiktning til engelsk. I begge områdene vil jeg undersøke hvordan ulike oversettere har forsøkt å løse disse utfordringene med henblikk på fremstilling av en vellykket engelsk versjon av *Terje Vigen*. Gosses påstand er begrunnet kun ut fra diktets form, så jeg vil ikke komme inn på historiske og andre språkmessige spørsmål med mindre de har konsekvenser for diktets rim og metrikk.

3. Henrik Ibsens *Terje Vigen*

Vigdis Ystad, en av vår tids viktigste Ibsen-kjennere, skrev om samlingen *Digte*, som kom i 1871: *Vi kan uten videre slå fast at det ikke er diktene som har sikret Ibsen hans verdensry.* (Ystad, 1996 s.103). Men i den samlingen finner vi ett dikt som har beholdt en

unik plass i det norske folks hjerter i snart 150 år – *Terje Vigen*. At dette diktets særegne følelsesmessige kraft er like sterk i begynnelsen av dette århundre som den var i begynnelsen av siste, kan en annen Ibsen-ekspert, Toril Moi, bekrefte: *Fridtjof Nansen confessed that when he feared the worst on his polar expeditions, reciting “Terje Vigen” helped him through*. Så spoler Moi frem til vår egen tid der vi møter diktet igjen: *As performed by Jørgen Langhelle during the 2002 Ibsen Festival in Oslo, “Terje Vigen” triumphantly rose above critical fashions and moved the audience to tears*. (Moi, 2006 s.177-8).

Interessen for en engelsk versjon av *Terje Vigen* meldte seg umiddelbart etter at *Digte* ble publisert, og det første forsøket forelå allerede året etter, i 1872. Siden har det kommet nye versjoner med jevne mellomrom, og et søk i databaser og ellers på internett har identifisert hele 15 engelske oversettelser (Vedlegg 3), med den nyeste publisert i 2011. Noen er utgitt på forlag, andre som private utgivelser, og formålene har vært mange. Noen, som John Northams fra 1986, er faglitterært grundige forsøk på å fremstille Ibsens diktsamlinger på et verdensspråk. Andre er mer lokale oversettelser myntet på norsk-amerikanere som ikke lenger kan sine forfedres morsmål, som Gus Rystads private utgivelse fra 1974. Det finnes også versjoner som er fremstilt som ren underholdning, som den med tittelen *Terry Wigan*, som ble fremstilt ene og alene som en spennende fortelling for vanlige ukeblad-lesere i Skottland på 1880-tallet.

Kvaliteten i de tidlige forsøkene kan derfor være nokså variabel, noe som en autoritativ Ibsen-bibliografi bekreftet allerede i 1910:

[Om Dahl (1872)] «*His translation of ‘Terje Vigen’ is not particularly satisfactory, but as far as can be learned it is the first translation into English of any of Ibsen’s writings.*»

[Om Johnstone (1880)] «*[...]also translation of ‘Terje Vigen’, partly metrical, partly in prose, and of several of the shorter poems. The translations are not very good.*»

[Om Shedd (1902)] «*The translations are forceful but rather too free [...]*»

(Kildal, 1910 s.124, 126 og 180)

Blant de versjonene som er utgitt på forlag bør følgende nevnes på grunn av kvaliteten på gjendiktningen:

Dehly, A. G. (1938) *Henrik Ibsen: Terje Vigen – A Narrative Poem*, Boston: Maydell Publications and Axel Gerhard Dehly

Garrett, F. E. (1912) *Lyrics and Poems from Ibsen – Translated by Fydel Edmund Garrett*, London: J.M. Dent & Sons, Ltd.

Northam, J. (1986) *Ibsen's Poems – In Versions by John Northam*, Oslo: Norwegian University Press (Universitetsforlaget AS)

Svennungsen, D. (translator) (1923) *Terje Wiegen by Henrik Ibsen*, Minneapolis: Augsburg Publishing House

Særlig John Northams versjon peker seg ut som et grundlig og faglig solid arbeid. Northam var nemlig professor i litteratur og drama, var ansatt ved Cambridge University i England, og ble i sin tid regnet som en av de fremste Ibsen-ekspertene internasjonalt.

I den videre analysen av engelske løsninger på de utfordringene som *Terje Vigen* byr på, vil Northams gjendiktning (Vedlegg 2) derfor bli tatt som utgangspunkt. Andre versjoner og løsninger vil bli referert etter behov.

4. Gjendiktning

Oversettelsesfaget har gjennomgått vesentlige endringer siden Dahl gjorde et første forsøk på å oversette *Terje Vigen* til engelsk i 1872. Den moderne oversetteren har mye større frihet til å skrive teksten om, for å oversette dens grunnleggende funksjon, slik at rim og metrikk ikke lenger er sentrale elementer (Basnett, 2014 s.142). Den belgiske gjendiktningsteoretikeren André Lefevere går enda lenger ved å advare oversetteren mot å fokusere på metrikk og rim i det hele tatt, og gir derfor indirekte støtte til Edmund Gosses påstand: *In the rhyming translation rhyme and metre reveal themselves as tyrannical forces, and many important features of the original will have to be sacrificed to their demands.* (Lefevere, 1975 s.98).

Det å ofre Ibsens spennende og virkningsfulle bruk av rim og metrikk i *Terje Vigen* for å få frem diktets 'funksjon', virker nærmest utenkelig siden form og funksjon er så tett bundet sammen i verket. En gjendiktning som ikke forsøker å gjenskape disse elementene vil derfor neppe være tilfredsstillende.

Men Ibsens rim er krevende, ikke minst fordi målet har vært både fullstendig og rent rim, med full samklang mellom både vokalene og de aktuelle konsonantene, som Professor Hallvar Lie bekrefter:

For at et rim skal gjelde for «rent», kreves der både kvalitativ og kvantitativ overensstemmelse (kongruens) mellom de språklydene som deltar i rimet. Det vanlige rim strekker seg fra og med siste betonte vokal i verset til versslutt. (Lie, 1967 s.88)

Kravet om kvantitativ overensstemmelse betyr altså at rim og metrikk er uløselig forbundet med hverandre, uansett hvilken språkdrakt de opptrer i. Metrisk sett er avstanden mellom norsk og engelsk relativ liten. Begge er germanske språk og de har mye felles både fonologisk, morfologisk og syntaktisk, men det er også vesentlige forskjeller som kan ha betydning for gjendiktning. Fonologisk, for eksempel, er det forskjell i bruken av trykk og tonelag. Norsk talespråk bruker både trykk (aksent)¹ og tonelag for å skille mellom ord, noe som kan illustreres ved eksempelet ¹*tanken* (en tank) og ²*tanken* (en tanke). Engelsk derimot bruker kun trykk, som for å skille mellom ¹*insight* (innsikt) og *in¹cite* (egge, provosere). På engelsk brukes tonelag kun for å understreke eller formidle stemning.

Når det gjelder tonelag på norsk, har det vært en del uenighet om hvorvidt ord med ulike tonelag kan sies å gi et fullkomment rim, som for eksempel i rimparet *kl¹ager* og *f²ager*. Flere teoretikere, og til og med diktere av Wessels og Bulls kaliber, har ikke vært i tvil om at slike rim er klangrene (Lie, 1967 s.101), men spørsmålet diskuteres fortsatt. For *Terje Vigen* er imidlertid tonelagets rimtekniske rolle ikke et relevant spørsmål: Tonelag er et flerstavelsesfenomen og for *Terje Vigen* har Ibsen valgt utelukkende enstavelsesrim, også kjent som 'mannlige' rim. Rimordene i mannlige rim kan godt være

¹ I eksempler der trykk/aksent står i fokus, vil trykksterke stavelser bli gjengitt med **uthevet** skrift.

flerstavellesord, men siden trykket alltid skal ligge på ordets siste stavelse - som for eksempel i *Ombord* – er ikke tonelag en faktor i rimets renhet.

Morfologisk og syntaktisk er som sagt likhetspunktene mellom norsk og engelsk mange. Av spesiell metrisk betydning i norsk morfologi er språkets særegne form for bestemt artikkel (bilen = *the car*) og en ellers utstrakt bruk av sammensatte ord. Blant syntaktiske forskjeller derimot er det hovedsakelig bruken i norsk av ‘pragmatiske partikler’ (*da, jo, liksom, nok, vel, visst*) som kan påvirke metrikken. Disse ordene modifierer uttalelser med hensyn til stemning og talerens syn på innhold, men de lar seg ikke oversette direkte til engelsk.

Som et siste punkt om gjendiktning bør det understrekes at Edmund Gosses påstand bruker ordet *successfully* om prosessen som han ser på som umulig. Hvorvidt en gjendiktning er *vellykket* eller ikke vil i stor grad være en subjektiv vurdering hos leseren, noe som E V Rieus mye brukte definisjon av kvalitet i gjendiktning bekrefter: *That translation is the best which comes nearest to creating in its audience the same impression as was made by the original on its contemporaries*’ (Rieu, 1953 s.555). Men når rim og metrikk er så sentrale deler av *Terje Vigen*, vil vesentlige avvik fra originalen være en sterk indikator på at en oversettelse *ikke* er vellykket.

5. Rim-tekniske utfordringer i Ibsens tekst

5.1. Rimstruktur

Strofeformen som Ibsen valgte for *Terje Vigen* er en sjelden type ‘9-versing’ med rimskjema *ababcdccd* dvs. rimene er mellom hhv. vers 1 og 3, vers 2 og 4, vers 5, 7 og 8, og vers 6 og 9. Det ekstra rimverset, vers 8, stiller et vesentlig tilleggskrav til både dikteren og oversetteren. Men effekten er både original og virkningsfull, og Professor Lie bekrefter at resultatet blir [...] *mer spenningsmettet som følge av forhalingen av «forventningsinnfrielsen»*. (Lie, 1967 s.318)

Rimene i *Terje Vigen* er alle fullrim i motsetning til halvrim eller andre varianter der kravet til fullstendig samklang ikke oppfylles. Dette, sammen med det ‘mannlige’ rimskjema, bidrar til å gi diktet en følelse av styrke og kan også bidra til fremgang i handlingen.

Rimskjemaet er altså krevende, både i type og antall rimord som kreves. 'Rimnød', eller manglende tilfang av passende rimord, kunne fort ført til at rimene ikke ble fullstendige, men kravet om fullrim utelukker dette: I et såpass regulært skjema som Ibsens ville ethvert avvik risikere å trekke leserens oppmerksomhet bort fra handlingen.

5.2. Renhet i rim

Med utgangspunkt i Professor Lies definisjon av rene rim (jfr. avsnitt 4) er det mulig å vurdere kvaliteten i Ibsens arbeid, men her må det tas hensyn til flere forhold, blant annet noen historiske. Det norske språks tale- og skrivemåter har endret seg en god del i årene siden *Terje Vigen* ble skrevet, og dette har hatt konsekvenser for renheten i flere av Ibsens rimpar og -grupper (tallene angir strofe/vers):

2/6 og 9	<i>Børn/Ørn</i>	15/2 og 4	<i>ud/Gud</i>
6/5, 7 og 8	<i>Tag/Dag/bag</i>	21/5, 7 og 8	<i>Baad/Raad/Graad</i>
11/6 og 9	<i>Daad/Baad</i>	30/2 og 4	<i>Strid/hvid</i>
15/1 og 3	<i>Tid/Lid</i>	41/6 og 9	<i>ud/Gud</i>

Ibsen brukte en blanding av norsk og dansk i sin diktning (Mæhle, 1955 s.18), slik at disse eksemplene ville vært rene rim da diktet ble skrevet, men virker urene ved moderne rettskrivning og uttale. Det finnes imidlertid noen rimpar i *Terje Vigen* som ville vært urene selv i dikterens tid:

3/6 og 9	<i>Kreds/Treds</i>	(konsonant)
31/2 og 4	<i>Kreds/tilknæs</i>	(konsonant)
25/1 og 3	<i>Dont/Ondt</i>	(vokal)
20/6 og 9)	<i>ut/Rifleskud</i>	(konsonant og vokal)

Ibsen har brukt noen få fremmedord i diktet, og her har han trolig endret uttalen fra den opprinnelige for å få til rimet:

12/5, 7 og 8	<i>bar/klar/«Man of War»</i>
28/2 og 4	<i>Magt/Yacht</i>

Trykk er også en viktig faktor for at rim skal være fullkomne. Alle rimene i *Terje Vigen* er som sagt ‘mannlige’, og da må rimord som er naturlig trykksvake ‘løftes’ til å være trykksterke. *Terje Vigen* omfatter tre slike tilfeller, alle sammen enstavelses-preposisjoner som Ibsen har valgt å avslutte vers med og som normalt ville blitt uttalt trykksvakt. Disse er understreket i gjengivelsene nedenfor, der metrikken krever at ordene tillegges et unaturlig sterkt trykk:

10/4 *Endnu gaar **Sagn** om de **Trængselskaar**/Som **Folket** da **stedtes** i.*

20/8 *Men **Jollen** kom **los**; hvor han **vendte** sig hen/Klang **Sabler** og **Rifleskud**.*

24/5 *Hans **Hus** var en **Fremmeds**; hvad **der** blev af/De **To**, – han **derinde** **erfor**:*

Ellers er det ingen rim i *Terje Vigen* som kan sies å være tydelig oppkonstruert eller tvungent. Selv rimparet *Amsterdam-kaptejn Pram* (4/5 og 7), som ved første øyekast kan virke tilgjort, viser seg å være helt legitimt. Etternavnet ‘Pram’ er nå nokså uvanlig i Norge, men Arkivverkets digitalarkiv over historiske personregistre og folketellinger gir hele 184 treff på navnet.

5.3. Rim og ordstilling

Nødvendigheten av å få til et fullkomment rim kan også ha betydning for ordstilling i et dikt. Dikteren kan i så måte påtvinges avvik fra prosatekstens normale ordstilling, noe som betegnes som ‘inversjon’. Slike inversjoner er imidlertid ikke alltid et svakhetstegn, og kan til og med brukes aktivt for å sette fokus på et bestemt element i verset når dette er ønskelig.

Ibsen har valgt å bruke inversjoner i syv vers² i *Terje Vigen*, noen trolig aktivt og andre som en rim-messig nødvendighet. Men en gjennomgang av disse viser fort at ingen avviker såpass mye fra den naturlige ordstillingen, at de risikerer å vekke negativ oppmerksomhet hos leseren.

² 5/3	<i>Men døde var baade Far og Mor,</i>
9/7	<i>Sine gladeste Viser han hjemme sang,</i>
24/7	<i>«Da Manden forlod dem og Ingen dem gav,</i>
43/6	<i>Samt Aaret, han Hvile fandt. –</i>
7/9	<i>Og for Bougen en Vinter tung.</i>
1/9 og 25/9	<i>Kom Terje Vigen nær.</i>

5.4. Andre virkemidler

I tillegg til rim bruker også Ibsen flere billedlige virkemidler til både beskrivende og dramatisk effekt i *Terje Vigen*, blant annet allitterasjon og assonans.

Følgende er eksempler på hans bruk av allitterasjon, eller lydlikhet mellom konsonanter (understreket):

5/8	<i><u>b</u>edre at <u>b</u>ygge og <u>b</u>o</i>
21/1	<i>De <u>f</u>isked ham op, han <u>f</u>ørtes ombord</i>
21/4	<i><u>s</u>tolt og <u>s</u>tor/<u>s</u>tod Chefen</i>
30/8	<i><u>f</u>ast som en <u>f</u>ugl</i>
32/2	<i><u>L</u>ig et <u>L</u>yn over <u>L</u>ordens Træk</i>
43/7	<i><u>V</u>indes <u>V</u>ift (43/7)</i>

Han gjør også flittig bruk av assonans, eller lydlikhet mellom vokaler internt i versene:

5/2	<i>ve<u>l</u>klædt Knæ<u>g</u>t</i>
9/5	<i>D<u>a</u>nsen k<u>a</u>ng</i>
28/1	<i>Han h<u>vi</u>dnet om K<u>i</u>nden</i>
28/2	<i>L<u>i</u>g et S<u>m</u>il, der oms<u>i</u>der</i>
30/2	<i>Der r<u>a</u>ste paa V<u>r</u>aget</i>
37/5	<i>F<u>æ</u>ngsels H<u>v</u>æ<u>l</u>v</i>

6. Rim-tekniske løsninger i engelsk oversettelse

6.1. Rimstruktur

I et dikt som *Terje Vigen*, med sine 43 strofer, 129 rimpar og 43 rimgrupper på tre ord, blir hovedutfordringen for oversetteren til engelsk den samme som den trolig var for Ibsen selv: Et tilstrekkelig tilfang av rimord.

Engelsk er et betydelig mer ordrikt språk enn norsk, men tilfanget av brukbare rimord ser ikke ut til å være så forskjellig som kanskje kunne forventes. Merriam Websters *Rhyming Dictionary* er en av de mest omfangsrike i sitt slag og inneholder 70.000 rimord. Til sammenligning har *Den store norske rimordbok* imidlertid ca. 50.000 rimord for hver av de to norske målformene.

De fleste forsøk på gjendiktning av *Terje Vigen* til engelsk som er listet i Vedlegg 3, har ikke veket unna utfordringen med rimord, og John Northams 1986 oversettelse er intet unntak. Northam har forsøkt å holde seg nøyaktig til Ibsens krevende *ababcdccd*-rimskjema, basert utelukkende på mannlige rim. I noen tilfeller imidlertid blir de valgte rimgruppene for svake. Et eksempel er i første vers av strofe nummer syv, der Northam har tydd til et lite kjent skotsk dialektord for 'tørst' (drouth):

7/1 *When thaw-winds ended the ice's drouth*
 [...]
 7/3 *in autumn, when wild-geese were winging south*

Problemet med denne strofen er imidlertid ikke uoverkommelig, dersom oversetteren bygger opp versene på en annen måte, som hos Garrett (1912):

7/1 *When the ice was loosed and the thaw-wind blew,*
 [...]
 7/3 *In autumn, when southward the wild geese flew,*

Det samme skjer med et annet svakt ordvalg, der Northam har brukt *brae* for Ibsens *Skar* i 14/6:

14/6 *it was mountain and summit and brae:*
 [...]
 14/9 *He knew then just where he lay.*

Brae betyr 'åsside' og brukes sjelden utenfor Skottland og skotsk sang og litteratur.

Igjen er versombygging et alternativ til bruk av uvanlige ord, selv om løsningen hos Svernungen (1923) heller ikke kan sies å være optimal:

14/6 *But mountains with jagged peaks,*
 [...]
 14/9 *The very goal which he seeks.*

6.2. Renhet i rim

Northams oversettelse inneholder flere typer urene rim, blant annet der samklangen mellom vokalene er fraværende, selv om bokstavene er like, et såkalt ‘øyerim’:

23/2 *for all of five years, say some;*
 [...]
23/4 *from dreaming about his home.*

Men utfordringen er ikke uløselig, noe som Svennungsen (1923) bekrefter med sitt fullkomne, om enn noe gammeldagse, rim:

23/2 *Long were those years, and drear;*
 [...]
23/4 *From dreaming of home so dear.*

Rimutfordringen kan også skyldes en konsonant, der for eksempel ‘s’ i Northams rimpar i strofe 8 er stemt i vers 2 og ustemt i vers 4:

8/2 *with leave for a wild carouse.*
 [...]
8/4 *while he stood by his silent house.*

Igjen er løsningen å velge et annet rimpar, som hos Dehly (1938):

8/2 *For a home-coming spree, ashore;*
 [...]
8/4 *As he stood by his silent door.*

En tredje grunn til at rimet kan være urent, som allerede nevnt, er hvis det er en forskjell i trykk, eller rimaksent. Northams strofe 38 viser et eksempel på dette:

- 38/5 *But now it is over; we two are quit;*
 [...]
 38/7 *I gave all I had - and you squandered it,*
 38/8 *and ask, if you think you've been dealt unfit,*

Enstavelsesordet *it* er naturlig trykksvakt, men her blir det presset inn i en trykksterk stavelse. Igjen kan disse versene skrives om uten å ødelegge versskjemaet ved å hente stoff inn fra andre vers. Til og med det underholdende ukebladets *Terry Wigan*, Blackwood (1883), har fått til en brukbar løsning her:

- 38/5 *But that is past: our debt is scored,*
 [...]
 38/7 *I gave what I could - you took my hoard, ---*
 38/8 *If you think you're wronged, appeal to the Lord*

En gjennomgang av Northams øvrige urene rim, og de tilgjengelige alternativene fra andre oversettelser, viser at ingen av utfordringene forbundet med rim-renhet i en engelsk oversettelse av *Terje Vigen* er uløselige:

Strofe 5 *miseries/ease/seas* (trykk)

Garrett (1912)

He drooped for a while, but his miseries
 [...] *With land underfoot he was never at ease;*
no, better by far then to dwell on the seas,

He grieved a day, or may happen two;
 [...] *With land beneath him no rest he knew;*
Nay, better make his home on the blue,

Strofe 6 *carouse/house* (stemthet)

Svennungsen (1923)

one winter in wild carouse-
 [...] *in the tiny red-painted house.*

A winter of wanton spree -
 [...] *In that little red house by the sea.*

<u>Strofe 26</u> <i>wind/in</i> (konsonant)	Rystad (1974)
<i>One moonlit night, with onshore wind,</i> [...] <i>an English yacht being carried in</i>	<i>One moonlit night, with an on-shore gale,</i> [...] <i>For an English yacht, with a riven sail,</i>
<u>Strofe 32</u> <i>memory/knees</i> (konsonant)	Garrett (1912)
<i>A deed half-lost in the memory</i> [...] <i>he knew, now, the sailor that on his knees</i>	<i>Through the other's mind then a memory swept</i> [...] <i>He knew the seaman who once had wept</i>
<u>Strofe 37</u> <i>free/solemnly</i> (trykk)	Garrett (1912)
<i>his breast moved relaxed and free.</i> [...] <i>and kissed its hands solemnly.</i>	<i>His bosom was free and at rest;</i> [...] <i>As his lips to its hands he pressed.</i>

6.3. Rim og ordstilling

I likhet med Ibsen, blir også Northam nødt til å foreta noen inversjoner i ordstillingen for å få til gode rim:

33/6	<i>I rowed in my humble boat;</i>
33/7-8	<i>[you...could mock me yet]</i>
33/9	<i>and over my salt griefs gloat.</i>

Igjen som hos Ibsen medfører ikke avviket fra den naturlige ordstillingen (*and gloat over my salt griefs*) en vesentlig forringelse av versets kvalitet. Men det beste ville selvfølgelig vært å unngå inversjonen helt, som hos Woxen (2003):

33/6	<i>I rowed my humble boat.</i> [...]
33/9	<i>It was easy for you to gloat.</i>

6.4. Stilistiske virkemidler

Alliterasjon og assonans er et fremtredende stilistisk verktøy i Ibsens *Terje Vigen*, men hensynet til rim og metrikk er klart viktigere. Ingen av oversetterne til engelsk ser ut til å ha anstrengt seg for å finne løsninger som gjenspeiler originalen på denne måten. Når disse lydlikhetene noen få ganger oppstår på samme sted i oversettelsen som hos Ibsen virker det mer eller mindre tilfeldig, som i disse eksemplene hos Northam:

43/7	<i>V</i> indes <i>V</i> ift	<i>W</i> ind's keen <i>w</i> eight
30/2	Der <i>r</i> aste paa <i>V</i> raget	swept over the wre <u>c</u> k

7. Metriske utfordringer i Ibsens tekst

7.1. Takt

Ibsen har valgt et metrisk skjema for *Terje Vigen* basert på 'moderat blandet takt', der antall trykksterke stavelser i hvert vers er fastsatt til 3 og 4 (Lervik, 1972 s.47) og antallet følger rimskjemaet *ababcdccd*. Innenfor hver takt varierer antallet trykksvake stavelser fra 2 til 3. Denne variasjonen øker de dramatiske mulighetene i diktet ved å gi større frihet med hensyn til mengde og type tekst som kan innpasses i skjemaet.

I et 4-takters vers, fra 8 til 11 stavelser totalt:

20/1	<i>Spant</i> og <i>Planker</i> for <i>Hugget brast</i> ,	(8 stavelser)
20/7	Han <i>dukked</i> og <i>svømmed</i> og <i>dukked igjen</i> ;	(11 stavelser)

I et 3-takters vers, fra 6 til 9 stavelser:

25/6	Naar det <i>brød</i> over <i>Baaer</i> og <i>Skjær</i> , –	(9 stavelser)
25/9	Kom <i>Terje Vigen nær</i> .	(6 stavelser)

En økning i antall stavelser bidrar til å øke hastighet og spenning i de mer dramatiske strofene, og effekten i *Terje Vigen* er klar: Strofene 28 til og med 36, der Terje utkjemper sin hevnkamp, er blant de mest dramatiske i diktet og har et gjennomsnitt på 8,85 stavelser i et vers. Til sammenligning har strofene 37 til og med 43 et gjennomsnitt på kun 8,62, der handlingen nå står i fredens og forsoningens tegn.

Forskjellen er med andre ord på vel to stavelser pr strofe, som er et temposkifte av betydning i tråd med den dramatiske utviklingen i handlingen.

7.2. Aksentinkongruens

Aksentinkongruens er forskjellen mellom språkstoffets naturlige trykklegging ('aksent') når det leses som prosa, og det metriske skjemaet som det skal passe inn i. Jo mindre denne forskjellen er, desto mer naturlig virker teksten ved opplesing som dikt. Effekten er mest merkbar når en trykksterk stavelse i prosateksten havner på en takts trykklette plass i verset, eller det motsatte, noe som skjer sjelden hos en dikter av Ibsens kaliber. Men situasjonen blir mer komplisert enn som så, fordi prosatekst har flere trykknivåer enn metrikkens to:

I vår naturlige tale er det nær sagt en uendelighet av trykkgrader. [...] I praksis kan vi som oftest nokså klart skille mellom 4 trykkgrader: 1) hovedtrykk, 2) sterkt bitrykk, 3) svakt bitrykk og 4) svakest trykk. (Lie 1967 s. 37)

I tillegg til poesiens trykksterke ('hovedtrykket') og trykksvake ('trykklett') grader, kan norske ord med tre eller flere stavelser altså ha et 'bitrykk'³ som ligger litt lavere enn hovedtrykket. Ved versifisering må dette bitrykket enten 'løftes' eller 'senkes', noe som har konsekvenser for hvor naturlig resultatet lyder som poesi.

Norsk har forholdsvis mange ord med tre eller flere stavelser, på grunn av både det store antall sammensatte ord og den morfologiske bestemt-form. I *Terje Vigen* er det 41 sammensatte ord og 135 substantiver i bestemt form, og alle tilfeller av aksentinkongruens i diktet skyldes justering av bitrykk når dette oppstår i ord i disse to kategoriene.

I norsk er rytmen i de fleste flerstavellesord 'fallende' med den første stavelsen trykktung. Setningsrytmen i norsk er imidlertid generelt 'stigende' med en trykklett stavelse i starten. I *Terje Vigen* har Ibsen allikevel klart å etterligne talespråket

³ Professor Lie sier om sine fire trykkgrader: *Eksperimentelt har man ment å kunne påvise at de relativt korrekte forholdstall skulle være: 3,7 – 3 – 1,8 – 1,5* (Lie 1967 s.37-38). Med utgangspunkt i disse tallene virker det rimelig å se bort fra forskjellen mellom 'svakt bitrykk' og 'svakeste trykk', og operere kun med ett bitrykknivå dvs. (sterkt) bitrykk.

naturlige rytme ved å begynne rundt 90% av versene i diktet med et trykklett enstavelsesord. (Lervik, 1969 s.42-43)

Når de resterende 10% av versene er 'fallende', med en trykktung førstestavelse, er dette også trolig et bevisst valg fra Ibsens side. Disse versene blir ofte brukt for ytterligere å utheve innhold som allerede er dramatisk, selv om dikteren i enkelte tilfeller har måttet akseptere inversjon som prisen for å få en trykktung stavelse på førsteplass:

36/1 *Barnet han greb og svinged det frit,*

7.3. Versbinding

Det kunstneriske virkemiddelet versbinding (*enjambment*) medfører at en frase fortsetter over versgrensen og dermed binder de to versene sammen. Resultatet er en spenning mellom den naturlige metriske forventning om en pause ved verseslutten, og den logiske forventning om grammatisk og semantisk fullføring. En slik spenning kan bidra til en følelse av konflikt eller til å øke lesehastigheten, som er tilfelle i følgende eksempler:

18/7-8 «*Inderst derinde paa Strandens Grus/Sidder min Viv ved det fattige Hus,*

20/8-9 *Men Jollen kom los; hvor han vendte sig hen/Klang Sabler og Rifleskud.*

7.4. Andre metriske utfordringer

7.4.1. Bestemt artikkel

I motsetning til de fleste germanske språkene har som nevnt norsk en særegen form for bestemt artikkel som kan utfordre metrikken ved oversettelse:

16/7 *Med Fødderne stemte mod Skjægtens Spant*

Utfordringen her blir enda større i forhold til engelsk, siden partisippet 'stemte' må bøyes i samsvar med substantivet 'Fødderne', noe som øker antallet stavelser med én.

7.4.2. Sammensetninger

Den samme metriske utfordringen som for substantiver i bestemt form ligger også i de 41 sammensatte ord i *Terje Vigen*. Følgende utvalg viser flere eksempler som trolig vil kreve en hel frase i oversettelse til et språk med mindre bruk av sammensetninger:

Landjorden, Graagaasen, Kjøl vannets, Solskinnets, Graasprengte, Lengselsblikk, Trengselskår, Skagenfart, Paalandsvind, Havblikksdag og Stagejlstrop.

7.4.3. Pragmatiske partikler

En siste metrisk utfordring som må nevnes i forbindelse med oversettelse, er de uoversettelige pragmatiske partiklene nevnt i avsnitt 4. I *Terje Vigen* er disse med i 14 vers tilsammen.

Følgende eksempler (understreket) er representative:

6/2 *Det **kom** nok **paa** i en **Hast**.*
 12/7 *Det **gydske Rev** var vel **svært** at **gaa klar**, –*
 22/8 *Et **Noget** var ligesom **vejret bort***
 25/3 *Han **gjorde** vist **intet Menneske Ondt**,*
 41/9 *Og **saa faar** Du ha'e **Tak da, Gud!**»*

8. Metriske løsninger i engelsk oversettelse

8.1. Metrisk skjema

Northams oversettelse følger originalens versskjema nøyaktig når det gjelder antall takter, selv om det er noen avvik fra Ibsens plassering av stavelser i taktene:

7/7 *Han **kom** fra **Solskinnets lysende Kyst**,* (10 stavelser)

Hos Northam blir dette til:

7/7 *he **came** from **shores** that **sunlight blessed**,* (8 stavelser)

Siden oversettelsen beholder formen moderat blandet takt - en form som nettopp tillater fri variasjon fra to til tre stavelser – er ikke den valgte løsningen problematisk på noen som helst måte. Av totalt 387 vers har uansett oversetteren klart å følge

originalens versskjema temmelig nøyaktig, med unntak av kun et trettitalls mindre avvik.

Variasjon utover to eller tre stavelser er imidlertid ikke tillatt i formen, og et par steder har denne grensen vært vanskelig å holde seg innenfor. Her har Northam måttet ty til elisjon - sammensmelting av to stavelser ved opplesning – som i følgende tilfelle der 'happening' må uttales som to stavelser - *happ'ning* – istedenfor tre:

19/2 *it was Lyngør, happening once more.*

De tilfellene der antallet trykksvake stavelser avviker fra originalen, er trolig uten betydning for den dramatiske effekten diskutert på slutten av avsnitt 7.2. I sammenligningen av de to utvalgte segmentene av diktet med stor forskjell i dramatisk intensitet, er endringen i netto antall stavelser minus én (-4+3) i det første segmentet og ingen (-3+3) i det andre segmentet.

8.2. Forhold mellom språkstoff og metrikk

Aksentinkongruens i Northams oversettelse skyldes hovedsakelig bytting av hovedtrykket med en trykksvak stavelse, i motsetning til originalen der inkongruensen skyldes heller justering av bitrykk. Oversettelsen inneholder hele 12 tilfeller av trykkbytte, og i flere av disse blir naturlig trykksvake ord presset inn i en trykksterk stilling (understreket):

10/3 *The tale's still **told** of what **people bore**,*

15/2 *he'd **weathered** with strength **unflawed!***

16/3 *the **dawn-breeze flickered** and barely **stirred** –*

36/4 *and your **wife** and child is the **price!***

Bitrykk er et mindre problem for oversetteren til engelsk fordi språket inneholder relativt få ord med tre eller flere stavelser, sammenlignet med norsk. Sammensatte ord på engelsk er få og den bestemte artikkelen opptrer som et eget ord. I *Terje Vigen* er det kun 33 trestavelsesord i den engelske oversettelsen, mot 125 i originalen.

Det er få eksempler i Northams engelske oversettelsen, der et bitrykk må heves fra sitt naturlige nivå til trykksterkt. Siste stavelse i følgende vers er et slikt eksempel og viser hvilken effekt hevingen har:

8/3 *they **bred** my heart's sickliness.*

8.3. Versbinding

Det å opprettholde Ibsens versbinding i en engelsk oversettelse bør være uproblematisk, og i de fleste tilfeller har Northam tatt seg tid til å gjøre det. Følgende eksempel ble omtalt i avsnitt 7.3:

18/7-8 «*Inderst derinde paa Strandens Grus/Sidder min Viv ved det fattige Hus,*

Dette blir oversatt som:

18/7-8 “*there on the innermost beach a-shore/watches my wife at our pitiful door*

Mindre tilfredsstillende blir det andre eksemplet:

20/8-9 *Men Jollen kom los; hvor han vendte sig hen/Klang Sabler og Rifleskud.*

20/8-9 *the jollyboat cleared; though he struggled like ten/the sabres and
muskets sound.*

I dette tilfellet svikter versbindingen da Northam flytter en naturlig pause til slutten av verset, som et resultat av en friere oversettelse av frasen *hvor han vendte seg hen*. Effekten her blir litt mindre ‘heseblesende’ enn i originalen.

8.4. Andre metriske utfordringer

8.4.1. Bestemt artikkel

Følgende eksempler viser at selv om den norske formen for bestemt artikkel kan være utfordrende for en oversetter, så er utfordringen langt fra uløselig, selv i en passasje som følgende med hele åtte tilfeller:

1. Ibsen

- 16/5 *Da firte de Jollen fra Rælingens Kant,*
 16/6 *Han hørte Matrosernes Sang, --*
 16/7 *Med Fødderne stemte mod Skjægtens Spant*
 16/8 *Han ro 'de saa Sjøen fossed og brandt,*
 16/9 *Og Blodet fra Neglerne sprang.*

2. Northam

- 16/5 *They lowered the jolly-boat over the side*
 16/6 *he heard how the sailor men sang, -*
 16/7 *he pressed on the ribs with his feet braced wide,*
 16/8 *he rowed till the waters seethed to the stride,*
 16/9 *and blood from his fingernails sprang.*

Her er språkernes ulike praksis med hensyn til å bruke possessiv for kroppsdelar og organer også en faktor, men utfordringene forbundet med forskjellen i antall stavelser og i trykkleggingen blir løst på en tilfredsstillende måte.

8.4.2. Sammensetninger

For noen sammensetninger er ikke utfordringen med å få til en semantisk og metrisk tilfredsstillende løsning på engelsk stor, som følgende eksempler fra Northam viser:

- 18/3 (Kjølvandets Spor) but **there** on his **track**, by **wake-waters led**,
 29/7 (Stagejlstrop) he **let** go **helm** and the **foresail strop**,

Tilfeldigvis har begge disse uttrykkene røtter i nordiske språk, men en gjennomgang av alle 41 sammensetninger i diktet viser at de fleste andre også lar seg oversette på en

metrisk og betydningsmessig tilfredsstillende måte. Men det er to tilfeller der Northam har blitt tvunget et godt stykke bort fra essensen i det norske uttrykket.:

8/3 'Længselsblik'

De ankred, og Kammeraterne gik

[...]

Han sendte dem endnu et Længselsblik,

Northam har følgende, som ligger relativt langt fra noe som har med lengsel å gjøre:

They anchored, and off his crewmen went

[...]

He watched them with envy and discontent

Rystad (1974) er nærmere Ibsens original:

They anchored; and all his comrades took

Shore leave [...]

Forlornly he sent them a longing look,

12/9 'Ørneøjne'

Om Sjøen kom lidt paatvers;

[...]

Med Ørneøjne fra Mers.

Northam beholder rovfugl-bildet, men må innføre 'gleam' (glimt) som et fremmedelement, for å få til rimet:

though seas ran a bit a-beam;

[...]

its look-out's eagle-eyed gleam.

Garrett (1912) gir opp ørnen og gir sansen direkte:

*Though a bit of a beam-sea ran;
[...]
And the eyes of the look-out man.*

8.4.3. Pragmatiske partikler

I de fleste tilfellene blir disse viktige småordene bare ignorert i oversettelsene til engelsk, noe som følgende eksempler viser:

35/7	Ibsen:	<i>Som <u>vel</u> kommer op mod de lange Aar,</i>
	Northam:	<i>to match all the pain of long years' despair</i>
40/9	Ibsen:	<i>Det var <u>nok</u> den Lille der!» – –</i>
	Northam:	<i>from this little mite by me!</i>
41/9	Ibsen:	<i>Og saa faar Du ha'e Tak <u>da</u>, Gud!»</i>
	Northam:	<i>so the thanks, God, are rightly yours!</i>

I noen få tilfeller kan effekten av den pragmatiske partikkel bli ivaretatt ved et litt mindre direkte ordvalg, som er understreket i følgende eksempler:

6/2	Ibsen:	<i>Det kom nok paa i en Hast.</i>
	Northam:	<i>the die <u>seemed</u> hastily cast.</i>
12/5	Ibsen:	<i>Han mente nok, Terje, at Baaden bar</i>
	Northam:	<i>He <u>reckoned</u>, did Terje, the boat would steer</i>
12/7	Ibsen:	<i>Det jydskke Rev var vel svært at gaa klar, –</i>
	Northam:	<i>the Jutland reef was <u>the devil</u> to clear, -</i>

9. Evaluering og diskusjon

Rimkvaliteten i Ibsens *Terje Vigen* ligger på et meget høyt og jevnt nivå, særlig tatt i betraktning den krevende rimstrukturen som dikteren har valgt. Som helhet kan dette se ut som en nærmest uoverkommelig utfordring for den som skal oversette diktet til engelsk. En detaljert gjennomgang av enkelt-utfordringene viser imidlertid at ingen av disse elementene er uløselige.

Behovet for rimord som kan fylle rimgruppene på tre (vers 5, 7 og 8) betyr at rimnød vil ofte melde seg for oversetteren. Denne gjennomgangen av de forsøkene som er gjort over mer enn ett århundre, viser imidlertid at selv i de vanskeligste tilfellene har minst én oversetter klart å finne en løsning som ligger innenfor et normalt ordforråd.

Utfordringene med urene rim, både vokalrim, konsonantrim og forskjeller i trykk, viser seg også å være håndterbare. I samtlige tilfeller som melder seg kan trolig oversetteren omstrukturere versene for å finne en løsning, og dette kan også gjøres uten å bryte med versskjemaet ved å 'stjele' stoff fra omkringliggende vers.

For å opprettholde en tilstrekkelig renhet i de engelske rimene, vil det noen ganger være nødvendig å endre ordstillingen i verset fra det som er det mest naturlige. Men dette er ikke alltid en svakhet, og på engelsk er det vanligvis flere akseptable alternativer som har mer eller mindre samme kvalitet. Det er verdt å huske at også i originalen ble denne muligheten brukt flere ganger, uten at diktet forringes av de valgte løsningene.

Det finnes etter alt å dømme kun ett rim-teknisk område der det synes å være vanskelig å finne oversettelser som fullt ut ivaretar kvaliteten i originalen. Dette er i forbindelse med de lydlikhetene alliterasjon og assonans, men her oppstår det ofte konflikt med viktigere mål for oversettelsen, prinsipielt hensynet til rim og metrikk.

Rent metrisk er *Terje Vigen* et mesterverk der Ibsen klarer å kombinere et relativt strengt og drivende skjema med en rytme som er tett opp til det norske talespråk. Det kan være slik at dette er én av grunnene til at diktet har beholdt sin særegne plass i norsk kultur, samt at flere generasjoner av familiefedre har tatt seg tid til å lære alle 43 strofer utenat.

Ibsens valg av sin egen '9-versing' og av moderat blandet takt har gitt ham en viss dikterisk frihet som også oversetteren kan nyte godt av. Antall trykklette stavelser i hver takt kan økes og senkes uavhengig av alt, inkludert originalen, så lenge gjennomsnittet pr strofe ikke avviker for mye fra denne. Dette er en takknemlig situasjon for oversetteren, som kan ha utfordringer nok med sin rimnød.

Metrikkens nærhet til det engelske talespråket avhjelpes ved at de fleste ord kan finne sin naturlige trykkverdi i Ibsens fleksible skjema. Det at engelsk har proporsjonalt kun en fjerdedel av de ordene med tre eller flere stavelser som norsk har, er også en fordel: Behovet for justering av eventuelle bitrykk opp eller ned blir tilsvarende mindre.

Versbindingens negative metriske potensiale er tilstede for oversetteren, men erfaringen viser at gode løsninger er tilgjengelig i de eksemplene som er funnet i *Terje Vigen*. Heller ikke den norske bestemte artikkel eller hyppige sammensetninger er utfordringer som litt eksperimentering ikke kan løse for oversetteren. Det er kun i forbindelse med de særnorske småord 'da', 'vel' osv, som er så allestedsnærværende i daglig kommunikasjon og også i *Terje Vigen*, at noe virkelig risikerer å bli 'lost in translation'. Det er for eksempel noe subtilt og litt søtt i Terje's halveis-motstridende erkjennelse på slutten: *Og saa faar Du ha'e Tak da, Gud!* Uten ordet 'da' ville denne effekten gått tapt – som den gjør i alle de engelske versjonene som er undersøkt i denne analysen.

De engelske oversettelsene som er vurdert her har kommet til i løpet av et tidsspenn på 139 år, og da er det rimelig å spørre om språkendringer eller andre forhold i denne perioden gjør de foreslåtte løsninger uegnet til bruk i en moderne versjon av diktet. De tidligere versjonene inneholder en del litterær-arkaiske stavemåter, f.eks 'twas og 'twould for henholdsvis *it was* og *it would*, men disse er fraværende i de sitatene som her er foreslått som forbedringer til Northam's text. Kun der Garretts 1912-versjon er sitert i avsnitt 8.4.1 ovenfor, har det vært nødvendig å modernisere den litterær-arkaiske form *Tho'* til *Though*, og endringen er selvfølgelig uten metrisk betydning. Denne generelle konklusjon indikerer derfor at det bør være mulig å syntetisere frem en versjon av *Terje Vigen* basert på det beste av de eksisterende versjonene, som har en høyere kvalitet enn noen av enkeltoversettelsene.

10. Konklusjon

Edmund Gosses snart 150 år-gamle påstand om at «*‘Terje Vigen’ will never be translated successfully into English*» må bli besvart med et rungende «Nei!» når den kobles til Rieus definisjon av vellykkethet (jfr. avsnitt 4). Det er ikke bare det at alle de metriske og de rim-tekniske utfordringene i diktet er blitt mestret av minst én oversetter i løpet av det siste århundre: Det er vel så viktig at flere av oversettelsene synes utvilsomt å være i stand til å vekke den samme følelsesmessige og eventyrlystne begeistringen hos ikke-norsktalende som originalen har gjort for nordmenn siden den første publiseringen i 1862.

Det som denne analysen også viser imidlertid, er at samtlige engelsk-versjoner er belemet med noen svakheter som andre oversettere har klart å løse. Da er det vel innlysende at neste skritt bør være å samle den ekspertisen som vi nå har kartlagt, for å lage ikke ett, men to helt nye oversettelser av *Terje Vigen*. Først bør det lages en endelig og definitiv engelsk versjon av Ibsens internasjonalt undervurderte dikteriske mesterverk. Målet må være å spre kunnskaper om diktet overalt der engelsk-språklige mennesker har lyst på en spennende og inspirerende historie iført en vakker lyrisk språkdrakt. Den andre versjonen av diktet bør være en ungdomstolkning, skrevet i moderne norsk og engelsk, og flyttet i tid og rom til omgivelser der unge mennesker kan identifisere seg med diktets grunnleggende budskap om mot, forsoning og tilgivelse. På den måten vil trolig en helt ny generasjon få muligheten til å føle det vi har følt, og som Fridjof Nansen og et gråtende publikum på festivalen i Oslo i 2002 også følte.

Litteraturliste

1. Bassnett, S. (2014) *Translation Studies*. Abingdon: Routledge
2. Gosse, E. (1907) *Henrik Ibsen*. New York: Scribner
3. Ibsen, H. (1862) *Terje Vigen*. Christiania (Oslo): Illustreret Nyhedsblad, Nytaarsgave.
(Gjengitt i Bind 11 av *Henrik Ibsens skrifter* (2009). Universitetet i Oslo)
4. Kildal, A. (1910) *Speeches and New Letters [of] Henrik Ibsen*. Boston: R. G. Badger
5. Lefevere, A. (1975). *Translating Poetry: Seven Strategies and a Blueprint*. Assen, The Netherlands: Van Gorcum. & Comp. B.V.
6. Lervik, Å. H. (1969) *Ibsens verskunst i «Brand»*. Oslo: Universitetsforlaget
7. Lervik, Å. H. (1972) *Elementær verslære*. Oslo: Universitetsforlaget
8. Lie, H. (1967) *Norsk verslære*. Oslo: Universitetsforlaget
9. Moi, T. (2006) *Henrik Ibsen and the Birth of Modernism*. Oxford: Oxford University Press
10. Mæhle, L. (1955) *Ibsens rimteknikk*. Oslo: Det mallingske boktrykkeri
11. Northam, J. (1986) *Ibsens Poems*. Oslo: Universitetsforlaget
12. Rieu, E. V. (1953) "Translation", in *Cassel's Encyclopedia of Literature*. London
13. Ystad, V. (1996) «-livets endeløse gåde» *Ibsens dikt og drama*. Oslo: Aschehoug

Vedlegg 1 *Terje Vigen* av Henrik Ibsen (Ibsen, 1862 s. 41-51)

1.

Der bo'de en underlig graasprængt En
Paa den yderste, nøgne Ø; –
Han gjorde vist intet Menneske Meen
Hverken paa Land eller Sjø;
Dog stundom gnistred hans Øjne stygt, –
Helst mod uroligt Vejr, –
Og da mente Folk, at han var forrykt,
Og da var der Faa, som uden Frygt
Kom Terje Vigen nær.

2.

Siden jeg saa ham en enkelt Gang,
Han laa ved Bryggen med Fisk;
Hans Haar var hvidt, men han lo og sang
Og var som en Ungdom frisk.
Til Pigerne havde han skjemtsomme Ord,
Han spøjte med Byens Børn,
Han svinged Sydvesten og sprang ombord,
Saa hejste han Fokken, og hjem han foer
I Solskin, den gamle Ørn.

3.

Nu skal jeg fortælle, hvad jeg har hørt
Om Terje fra først til sidst,
Og skulde det stundom falde lidt tørt,
Saa er det dog sandt og vist;
Jeg har det just ej fra hans egen Mund,
Men vel fra hans nærmeste Kreds, –
Fra dem, som stod hos i hans sidste Stund
Og lukked hans Øjne til Fredens Blund,
Da han døde højt opp'i de Treds.

4.

Han var i sin Ungdom en vild Krabat,
Kom tidlig fra Far og Mor,
Og havde alt døjet mangel Dravat
Som yngste Jungmand ombord.
Siden han rømte i Amsterdam,
Men længtes nok hjem tilslut,
Og kom med «Foreningen,» Kaptejn Pram;
Men hjemme var Ingen, som kjendte ham,
Der rejste som liden Gut.

5.

Nu var han voxet sig smuk og stor,
Og var dertil en velklædt Knægt.
Men døde var baade Far og Mor,
Og sagtens hans hele Slægt.
Han stured en Dag, ja kanhænde to, –
Men saa rysted han Sorgen af.
Han fandt ej, med Landjorden under sig, Ro;
Nej, da var det bedre at bygge og bo
Paa det store bølgende Hav!

6.

Et Aar derefter var Terje gift, –
Det kom nok paa i en Hast.
Folk mente, han angred paa den Bedrift,
Som bandt paa et Sæt ham fast.
Saa leved han under sit eget Tag
En Vinter i Sus og Dus –
Skjønt Ruderne skinned, som klareste Dag,
Med smaa Gardiner og Blomster bag,
I det lille rødmalte Hus.

7.

Da Isen løsned for Lindvejrs Bør,
Gik Terje med Briggen paa Rejs;
Om Høsten, da Graagaasen fløj mod Sør,
Han mødte den undervejs.
Da faldt som en Vægt paa Matrosens Bryst:
Han kjendte sig stærk og ung,
Han kom fra Solskinnets lysende Kyst,
Agter laa Verden med Liv og Lyst, –
Og for Bougen en Vinter tung.

8.

De ankred, og Kammeraterne gik
Med Landlov til Sus og Dus.
Han sendte dem endnu et Længselsblik,
Da han stod ved sit stille Hus.
Han glytted ind bag det hvide Gardin, –
Da saa han i Stuen To, –
Hans Kone sad stille og hespled Liin,
Men i Vuggen laa, frisk og rød og fin,
En liden Pige og lo.

9.

Der sagdes at Terjes Sind med Et
Fik Alvor fra denne Stund.
Han trælled og sled, og blev aldrig træt
Af at vugge sit Barn i Blund.
Om Søndagskvælden, naar Dandsen klang
Vildt fra den nærmeste Gaard,
Sine gladeste Viser han hjemme sang,
Mens lille Anna laa paa hans Fang
Og drog i hans brune Haar.

10.

Saa lakked og led det til Krigens Aar
I Attenhundred og Ni.
Endnu gaar Sagn om de Trængselskaar,
Som Folket da stedtes i.
Engelske Krydsere stængte hver Havn,
I Landet var Misvæxt og Nød,
Den Fattige sulted, den Rige led Savn,
To kraftige Arme var Ingen til Gavn,
For Døren stod Hunger og Død.

11.

Da stured Terje en Dag eller to,
Saa rysted han Sorgen af;
Han mindtes en Kjending, gammel og tro:
Det store bølgende Hav. –
Der Vester har endnu hans Gjerning Liv
I Sagnet, som djerveste Daad:
«Da Vinden kuled lidt mindre stiv,
Terje Vigen ro'de for Barn og Viv
Over Havet i aaben Baad!»

12.

Den mindste Skjægte, der var at faa,
Blev valgt til hans Skagensfart.
Sejl og Mast lod han hjemme staa, –
Slig tyktes han bedst bevart.
Han mente nok, Terje, at Baaden bar
Om Sjøen kom lidt paatvers;
Det jydsk Rev var vel svært at gaa klar, –
Men værre den engelske «Man of War»
Med Ørneøjne fra Mers.

13.

Saa gav han sig trøstig Lykken ivold
Og tog til Aarerne hvast.
Til Fladstrand kom han i god Behold
Og hented sin dyre Last.
Gud ved, hans Føring var ikke stor:
Tre Tønder Byg, det var Alt;
Men Terje kom fra en fattig Jord, –
Nu havde han Livsens Frelse ombord;
Det var Hustru og Barn det gjaldt.

14.

Tre Nætter og Dage til Toften bandt
Den stærke modige Mand;
Den fjerde Morgen, da Solen randt,
Han skimted en taaget Rand.
Det var ikke flygtende Skyer han saa,
Det var Fjelde med Tinder og Skar;
Men højt over alle Aasene laa
Imenæssadlen bred og blaa.
Da kjendte han, hvor han var.

15.

Nær Hjemmet var han; en stakket Tid
Han holder endnu vel ud!
Hans Hjerte sig løfted i Tro og Lid,
Han var nær ved en Bøn til Gud.
Da var det som Ordet frøs paa hans Mund;
Han stirred, han tog ikke Fejl, –
Gjennem Skodden, som letted i samme Stund,
Han saa en Korvet i Hesnæs Sund
At duve for bakkede Sejl.

16.

Baaden var røbet; der lød et Signal,
Og det nærmeste Løb var lukt;
Men Solgangsvinden blafrede skral, –
Mod Vester gik Terjes Flugt.
Da firte de Jollen fra Rælingens Kant,
Han hørte Matrosernes Sang, – –
Med Fødderne stemte mod Skjægtens Spant
Han ro'de saa Sjøen fossed og brandt,
Og Blodet fra Neglerne sprang.

17.

Gjæslingen kaldes de blinde Skjær
Lidt østenfor Homborgsund.
Der bryder det stygt i Paalandsvejr,
Under to Fod Vand er der Bund.
Der sprøjter det hvidt, der glitrer det gult,
Selv stilleste Havbliksdag; –
Men gaar end Dønningen aldrig saa hult,
Indenfor er det som tidest smult,
Med brækkede Bølgedrag.

18.

Didind Terje Vigen Skjægte foer
Lig en Pil mellem Braatt og Brand;
Men bag efter ham, i Kjøl vandets Spor,
Jog Jollen med femten Mand.
Da var det han skreg gjennem Brændingens Sus
Til Gud i sin højeste Nød:
«Inderst derinde paa Strandens Grus
Sidder min Viv ved det fattige Hus,
Og venter med Barnet paa Brød!»

19.

Dog, højere skreg nok de Femten, end han:
Som ved Lyngør, saa gik det her.
Lykken er med den engelske Mand
Paa Rov mellem Norges Skjær.
Da Terje tøred mod Baaens Top,
Da skured og Jollen paa Grund;
Fra Stavnen bød Officeren «Stop!»
Han hæved en Aare med Bladet op
Og hug den i Skjægtens Bund.

20.

Spant og Planker for Hugget brast,
Sjøen stod ind som en Fos;
Paa to Fod Vand sank den dyre Last,
Dog sank ikke Terjes Trods.
Han slog sig gennem de væbnede Mænd
Og sprang over Æsingen ud, –
Han dukked og svømmed og dukked igjen;
Men Jollen kom los; hvor han vendte sig hen
Klang Sabler og Rifleskud.

21.

De fisked ham op, han førtes ombord,
Korvetten gav Sejerssalut;
Agter paa Hytten, stolt og stor,
Stod Chefen, en attenaars Gut.
Hans første Batalje gjaldt Terjes Baad,
Thi knejste han nu saa kjæk;
Men Terje vidste ej længere Raad, –
Den stærke Mand laa med Bøn og Graad
Iknæ paa Korvettens Dæk.

22.

Han købte med Taarer, de solgte ham Smil,
De aagred med Spot for Bøn.
Det kuled fra Øster, tilhavs med Il
Stod Englands sejrende Søn.
Da taug Terje Vigen; nu var det gjort,
Nu tog han sin Sorg for sig selv.
Men de, som ham fanged, fandt sært hvor fort
Et Noget var ligesom vejret bort
Fra hans Pandes skyede Hvælv.

23.

Han sad i Prisonen i lange Aar,
Der siges, i fulde fem;
Hans Nakke bøjed sig, graat blev hans Haar
Af Drømmene om hans Hjem.
Noget han bar paa, men gav ej Besked, –
Det var som hans eneste Skat.
Saa kom Attenhundred og Fjorten med Fred;
De norske Fanger, og Terje med,
Førtes hjem paa en svensk Fregat.

24.

Hjemme ved Bryggen han steg iland
Med Kongens Patent som Lods;
Men Faa kun kjendte den graasprængte Mand,
Der rejste som ung Matros.
Hans Hus var en Fremmeds; hvad der blev af
De To, – han derinde erfor:
«Da Manden forlod dem og Ingen dem gav,
Saa fik de til Slutning en fælles Grav
Af Kommunen i Fattigfolks Jord.» – –

25.

Aarene gik og han røgted sin Dont
Som Lods paa den yderste Ø;
Han gjorde vist intet Menneske Ondt,
Hverken paa Land eller Sjø;
Men stundom gnistred hans Øjne stygt,
Naar det brød over Baaer og Skjær, –
Og da mente Folk at han var forrykt,
Og da var der Faa, som uden Frygt
Kom Terje Vigen nær.

26.

En Maaneskinskvæld med Paalandsvind
Kom der Liv i Lodsernes Flok;
En engelsk Yacht drev mod Kysten ind
Med revnet Storsejl og Fok.
Fra Fortoppen sendte det røde Flag
Et Nødskrig foruden Ord.
Lidt indenfor gik der en Baad over Stag,
Den vandt sig mod Uvejret Slag for Slag,
Og Lodsens stod stout ombord.

27.

Han tyktes saa tryg, den graasprængte Mand;
Lig en Kjæmpe i Rattet han greb; –
Yachten lystred, stod atter fra Land,
Og Baaden svam efter paa Slæb.
Lorden, med Lady og Barn i Arm,
Kom agter, han tog til sin Hat:
«Jeg gjør Dig saa rig, som Du nu er arm,
Hvis frelste Du bær os af Brændingens Larm» –
Men Lodsens slap Roer og Rat.

28.

Han hvidned om Kinden, det lo om hans Mund,
Lig et Smil, der omsider faar Magt.
Indover bar det, og højt paa Grund
Stod Lordens prægtige Yacht.
«Den svigted Kommando! I Baadene ned!
Mylord og Mylady med mig!
Den slaar sig i Splinter, – jeg ved Besked –
Men indenfor ligger den trygge Led;
Mit Kjølspor skal vise jer Vej!»

29.

Morilden brændte der Skjægten fløj
Mod Land med sin dyre Last.
Agter stod Lodsen, stærk og høj,
Hans Øje var vildt og hvast.
Han skotted i Læ mod Gjæslingens Top,
Og til Luvart mod Hesnæs Sund;
Da slap han Roer og Stagejlstrop,
Han svinged en Aare med Bladet op
Og hug den i Baadens Bund.

30.

Ind stod Sjøen med skumhvidt Sprøjt – –
Der raste paa Vraget en Strid –;
Men Moderen løfted sin Datter højt
Paa Armen, af Rædsel hvid.
«Anna, mit Barn!» hun skreg i sin Vee;
Da bævred den graasprængte Mand;
Han fatted om Skjødet, drev Roret i Læ,
Og Baaden var fast som en Fugl at see,
Slig foer den i Braatt og Brand.

31.

Den tørnede, de sank; men Havet var smult
Derindenfor Brændingens Kreds;
Opper rak sig en Langgrund skjult,
Der stod de i Vand tilknæs.
Da raabte Lorden: «Kjend, – Baaens Ryg –
Den svigter, – det er ingen Flu!»
Men Lodsen smilte: «Nej vær De tryg;
En sunken Skjægte med tre Tønder Byg
Er Baaen, som bær os nu.»

32.

Der jog et Minde om halvglemte Daad
Lig et Lyn over Lordens Træk –,
Han kjendte Matrosen, som laa med Graad
Iknæ paa Korvettens Dæk!
Da skreg Terje Vigen: «Alt Mit Du holdt
I din Haand, og Du slap det for Ros.
Et Øjeblik endnu, og Gjengjæld er voldt – –»
Da var det den engelske Stormand, stolt,
Bøjede Knæ for den norske Lods.

33.

Men Terje stod støttet til Aarens Skaft,
Saa rank som i Ungdommens Aar;
Hans Øjne brandt i ubændig Kraft,
For Vinden flommed hans Haar.
«Du sejled imag paa din store Korvet,
Jeg ro'de min ringe Baad;
Jeg trælled for Mine til Døden træet,
Du tog deres Brød, og det faldt Dig saa let
At haane min bittre Graad.

34.

Din rige Lady er lys som en Vaar,
Hendes Haand er som Silke fin, –
Min Hustrus Haand den var grov og haard;
Men hun var nu alligevel min.
Dit Barn har Guldhaar og Øjne blaa,
Som en liden Vorherres Gjæst;
Min Datter var Intet at agte paa,
Hun var, Gud bedre det, mager og graa,
Som Fattigfolks Børn er flest.

35.

See, det var min Rigdom paa denne Jord,
Det var Alt, hvad jeg kaldte for mit.
Det tyktes for mig en Skat saa stor;
Men det vejede for Dig saa lidt. –
Nu er det Gjengjældelsens Time slaar, –
Thi nu skal Du friste en Stund,
Som vel kommer op mod de lange Aar,
Der bøjede min Nakke og blegte mit Haar
Og sænkte min Lykke paa Grund.»

36.

Barnet han greb og svinged det frit,
Med den Venstre om Ladyens Liv.
«Tilbage, Mylord! Et eneste Skridt, –
Og det koster Dig Barn og Viv!»
Paa Sprang stod Britten til Kamp paany;
Men Armen var veg og mat; –
Hans Aande brændte, hans Øjne var sky,
Og hans Haar, – saa kjendtes ved første Gry –
Blev graat i den eneste Nat.

37.

Men Terjes Pande bar Klarhed og Fred,
Hans Bringe gik frit og stilt.
Ærbødig løfted han Barnet ned,
Og kyssed dets Hænder mildt.
Han aanded, som løst fra et Fængsels Hvælv,
Hans Stemme lød rolig og jævn:
«Nu er Terje Vigen igjen sig selv.
Indtil nu gik mit Blod som en stenet Elv;
For jeg maatte – jeg maatte ha'e Hævn!

38.

De lange Aar i Prisonens Kvalm,
De gjorde mit Hjerte sygt.
Bagefter laa jeg, som Hejens Halm,
Og saa i et Braadyb stygt.
Men nu er det over; vi To er kvit;
Din Skyldner foer ej med Svig.
Jeg gav det jeg havde, – Du tog alt Mit,
Og kræv, om Du tror Du har Uret lidt,
Vorherre, som skabte mig slig.» – –

39.

Da Dagningen lyste var Hvermand frelst;
Yachten laa længst i Havn.
Med Nattens Saga taug de nok helst,
Men vidt foer dog Terjes Navn.
Drømmenes Uvejrskyer graa
Fejed en Stormnat væk;
Og Terje bar atter saa rank, som Faa,
Den Nakke, der krøgtes hin Dag han laa
Iknæ paa Korvettens Dæk.

40.

Lorden kom, og Mylady med,
Og Mange, Mange med dem;
De rysted hans Haand til Farvel og Guds Fred,
Der de stod i hans ringe Hjem.
De takked for Frelsen da Stormen peb,
For Frelsen fra Sjøgang og Skjær;
Men Terje strøg over Barnets Slæb:
«Nei, den som frelste, da værst det kneb,
Det var nok den Lille der!» – –

41.

Da Yachten drejed for Hesnæs Sund,
Den højste det norske Flag.
Lidt længere Vest er en skumklædt Grund, –
Der gav den det glatte Lag.
Da tindred en Taare i Terjes Blik;
Han stirred fra Hejen ud:
«Stort har jeg mistet, men Stort jeg fik.
Bedst var det, kanhænde, det gik, som det gik, –
Og saa faar Du ha'e Tak da, Gud!»

42.

Slig var det jeg saa ham en enkelt Gang,
Han laa ved Bryggen med Fisk.
Hans Haar var hvidt, men han lo og sang,
Og var som en Ungdom frisk.
Til Pigerne havde han skjemtsomme Ord,
Han spøjte med Byens Børn;
Han svinged Sydvesten og sprang ombord,
Saa højste han Fokken, og hjem han foer
I Solskin, den gamle Ørn.

43.

Ved Fjære Kirke jeg saa en Grav,
Den laa paa en vejrhaard Plet;
Den var ikke skjøttet, var sunken og lav,
Men bar dog sit sorte Bræt.
Der stod «Thærie Wiighen» med hvidmalt Skrift,
Samt Aaret, han Hvile fandt. –
Han lagdes for Solbrand og Vindes Vift,
Og derfor blev Græ et saa stridt og stivt,
Men med vilde Blomster iblandt.

Vedlegg 2 Ibsens *Terje Vigen* i en gjendiktning av John Northam (Northam, 1986 s.63-73)

1.

There lived a remarkably grizzled man
on the uttermost, barren isle; -
he never harmed, in the wide world's span,
a soul by deceit or by guile;
his eyes, though, sometimes would blaze and fret
most when a storm was nigh, -
and then people sensed he was troubled yet
and then there were few that felt no threat
with Terje Vigen by.

2.

Distant the day, and that only day
I saw him with fish by the quay;
his hair was white, but he sang as gay
and blithe as a boy might be.
The lasses he used a light banter toward,
he joined in the town-lads' talk,
he waved his sou-wester, and leaped aboard;
then homeward he sailed with the jib set broad
in sunshine, the aged hawk.

3.

And now, all I've heard about Terje I'll try
to tell from the first to last,
and if it should sometimes strike you as dry
at least it is truly cast;
it came to me not as a firsthand piece
but from others, his intimates then,-
from those who stood by at his last release
and closed up his eyes in the sleep of peace
when he died at near three-score and ten.

4.

He proved quite a scamp in his early days,
his family soon outgrew,
he learned about hardship's chastening ways
as youngest lad in the crew.
Later, jumped ship once in Amsterdam
but pined, in the end, for home,
and came on the 'Union', captain Pram;
but home there was no-one to care a damn,
he'd left it so young to roam.

5.

Now he'd filled out, and he fairly shone
as a chap who would dress with pride.

But father and mother both were gone
and all of his kin beside.

He drooped for a while, but his miseries
were shed in a day or so.

With land underfoot he was never at ease;
no, better by far then to dwell on the seas,
on the mighty ebb and the flow.

6.

The year that followed saw Terje wed,-
the die seemed hastily cast.

Folk thought he repented the thing he'd sped
that suddenly bound him fast.

So under a roof of his own he stayed
one winter in wild carouse -
though clear as daylight the windows displayed
their little curtains and blooms arrayed
in the tiny red-painted house.

7.

When thaw-winds ended the ice's drouth
then Terje's brig took to the main;
in autumn, when wild-geese were winging south
he met with their flying skein.

A heaviness fell on the sailor's breast;
he knew himself strong, in bloom,
he came from shores that sunlight blessed,
life lay astern with its fire and zest -
and ahead lay a winter's gloom.

8.

They anchored, and off his crewmen went
with leave for a wild carouse.

He watched them with envy and discontent
while he stood by his silent house.

He stooped to peer through the curtain of white,-
indoors there were two bestowed,-
his wife sat and span in the peaceful light,
but in the crib held rosy, healthy mite,
a baby girl, and it crowed.

9.

That instant, and Terje's mind, men say,
turned sober upon the spot.
He toiled and he slaved, but at end of day
would be rocking his baby's cot.
On Sunday evenings, when the dance-tunes blare
wild from the nearest-by farm,
he would sing his happiest ditties there
where little Anna tugged his brown hair
and lay in his folding arm.

10.

Life ambled along till the year of war
in eighteen-hundred and nine.
The tale's still told of what people bore,
where want and distress combine.
Cruisers from England blockaded each port,
by land there was dearth far and wide,
the poor people starved, and the wealthy went short,
two powerful arms were no longer support
with death and disease outside.

11.

Then Terje drooped for a day or two
but his miseries quickly go;
he thought of a comrade, ancient and true,
the sea's great ebb and its flow.
Out west men are still by his deeds beguiled,
his daring the legends still quote:
"When winds stopped blustering quite so wild
Terje Vigen rowed for his wife and child,
crossed the sea in an open boat!"

12.

The smallest dory there was to hand
he chose for his Skagen trip.
Sail and mast he left home on land,-
such gear he thought best not ship.
He reckoned, did Terje, the boat would steer
though seas ran a bit a-beam;
the Jutland reef was the devil to clear, -
but worse, he'd the English blockade to fear,
its look-out's eagle-eyed gleam.

13.

Then trusting to fortune's grace profound
he smartly took on the oars.
At Fladstrand, reaching there safe and sound,
he gathered his precious stores.
God knows his cargo was nothing grand:
three casks of barley, that's all;
but Terje came from a wretched land,-
and here was the staff of life to hand;
and his wife and baby call.

14.

He slaved on the thwart for three nights and days,
that brave and powerful man;
the fourth, at dawn, by sun's first rays,
a blurred, misty line to scan.
It wasn't the skeltering clouds he spied,
it was mountain and summit and brae:
but high above the ridges' pride,
Imenes-Saddle, blue and wide.
He knew then just where he lay.

15.

Near home at last; and a wretched time
he'd weathered with strength unflawed!
In hope and in trust his spirits climb,
he was ready to thank his Lord.
That instant the phrases froze on his lip;
he stared but his sighting was true,-
he could see, as the mist had relaxed its grip,
in Hesnes-sound lay an English ship
with canvas a-back and hove-to.

16.

The boat was sighted; a challenge was heard,
and the handiest route was barred;
the dawn-breeze flickered and barely stirred -
so Terje went westwards, hard.
They lowered the jolly-boat over the side
he heard how the sailor men sang, -
he pressed on the ribs with his feet braced wide,
he rowed till the waters seethed to the stride,
and blood from his fingernails sprang.

17.

Gjæsling's the shoal with the hidden top
just east of the Hombor sound.
An onshore wind makes an ugly chop,
and but two feet under, there's ground.
Its spray foaming white, its spray flashing gold
the deadest of calms won't soothe;-
but heavy swells, run they never so bold,
shatter and break and lose their hold;
inshore it is most times smooth.

18.

Inshore Terje Vigen's dory sped
like an arrow, through surf and spray;
but there on his track, by wake-waters led,
the jollyboat held its way.
'Twas then that he cried through the thunderous roar
to God in the depths of his dread;
'there on the most innermost beach a-shore
watches my wife at our pitiful door
and waits with our baby for bread!'

19.

The crew's yell, of course, drowned the prayer one voice cried;
it was Lyngør, happening once more.
Fortune preferred the Englishman's side
who preyed upon Norway's shore.
Then Terje rammed on the shelving top,
the jollyboat grounded as well;
the English officer shouted 'stop!'
He hoisted an oarbutt and let it drop
and stove in the dory's shell.

20.

Rib was parted from shattered plank,
torrents of water gushed through;
in two feet depth all that treasure sank,
but Terje's defiance grew.
He hurled himself at the weaponed men
and cleared the far side with one bound,-
he dived and he swam and he dived yet again;
the jollyboat cleared; though he struggled like ten,
the sabres and muskets sound.

21.

They lifted him out, and over the side,
the victory salvo rolled;
there on the poop-deck, stiff with pride,
the captain, an eighteen-year-old.
His first sea-encounter was Terje's boat,
his arrogance knew no check:-
but Terje knew any help was remote,-
that strong man collapsed, with sobbing throat
to plead on his knees on deck.

22.

He offered his sorrow, they sold him their glee,
they bartered with scorn for prayer.
It blew from the east, so with speed to sea
stood England's conquering heir.
Then Terje fell silent; all hope was past,
he locked up his grief in his soul.
Yet none of his captors but marked how fast,
like warning of storm before the blast,
the clouds on his brow would roll.

23.

He languished in prison for many a day,
for all five years, say some;
his shoulders rounded, his hair it turned grey
from dreaming about his home.
Something he brooded but hid like some hoard,
his only resource, from men's view.
Then eighteen-fourteen came and with it accord;
a Swedish frigate brought home onboard
Norway's prisoners, and Terje too.

24.

Back at the jetty he came ashore,
a pilot by King's decree;
but few recalled in the greybeard they saw
the youngster who braved the sea.
His house was a stranger's; and how they fared
those two, - that was easily found:
'The husband forsook them, and nobody cared,
they came to the plot that the paupers shared
in the parish burial-ground.'

25.

Years went by, and he kept to his trade
as a pilot out there on the isle;
and never in world's wide span he made
foes by deceit or by guile.
His eyes, though, sometimes would blaze and fret,
when the reef to the breakers rang high, -
and then people sensed he was troubled yet,
and then there were few that felt no threat
with Terje Vigen by.

26.

One moonlit night, with onshore wind,
there was stir where the pilots sit;
an English yacht being carried in
with mainsail torn and jib split.
The foretop dispatched with a flag of red
its wordless appeal abroad.
Close-reached to the weather, a cutter sped,
it tacked and it tacked, but it still drew ahead
till the pilot stood firm on board.

27.

He seemed so assured, the grey-beard, so grand,
like a hero he seized on the wheel; -
the yacht responded, stood out from the land,
the pilot-boat towing at heel.
The lord, with his lady and babe she bore,
uncovered his head and came aft:
'Preserve us alive from the breakers' roar
I'll make you as wealthy as wretched before.'-
The pilot let go of the craft.

28.

His cheeks, they went white, and his mouth shaped a sound
like a smile that at last can break free.
The yacht was broached and ran squarely aground,
his lordship's queen of the sea.
'Abandon the ship! to the boats I say!
My lord and my lady, stay near!
We'll shiver to pieces - it's plain as day;
but there just inshore runs a sheltered way;
my wakeline will show where we steer!'

29.

Phosphorus blazed as they sped along
towards shore with the precious load.
Aft stood the pilot, tall and strong,
his eyes, they were keen, and glowed.
To leeward he glanced at Gjæslingen's top,
and to windward at Hesnes' swell;
he let go helm and the foresail strop,
he hoisted an oarbutt and let it drop
and stove in the cutter's shell.

30.

Sea rushed in and a foam-white spray - -
confusion swept over the wreck-;
but pale, the mother in stark dismay
had snatched up her child from deck.
'Anna, my child!' She cried out in dread;
the greyhaired man started and stared;
he caught up the mainsheet, he turned the boat's head,
it steadied, and trim as a bird it sped,
through surf and through spray it fared.

31.

They grounded and sank; but calmness itself
inshore of the arc of rough seas;
under the surface a shoal or shelf,
the water but reached their knees.
The lord cried out: 'But look! look! – this reef –
it's shifting - it cannot be rock!'
The pilot smiled: 'here is no cause for grief;
a sunken dory supplies our relief,
three barleygrain casks our dock!'

32.

A deed half-lost in the memory
like a lightning the lord's face swept-
he knew, now, the sailor that on his knees
had crouched on his deck and wept.
Then cried Terje Vigen 'You held my all
in your hand, it was spent on renown.
One moment longer and vengeance will fall - -
'Twas then that the pilot, the Norseman, stood tall
while the proud English lord knelt down.

33.

But Terje stayed poised with the oarshaft's length,
as straight as he'd stood years before;
his eyes, they blazed with a frenzy's strength,
the wind at his grey hair tore.
'You sailed at your ease in your mighty corvette,
I rowed in my humble boat;
I toiled for my own in my forehead's sweat,
you robbed them of bread, and could mock me yet
and over my salt griefs gloat.

34.

Your wealthy lady is bright as a Spring
and her hand is as soft as silk fine;
but my wife's hand was a calloused thing,
yet for all that she counted as mine.
Your child is golden, her eyes as blue
as a little guest of our Lord;
my daughter was nothing worth pointing to,
was thin, God help us, and sallow of hue-
what else can the poor afford?

35.

See, those were my riches upon this earth,
it was all that I could reckon my own.
To you it appeared a trifle's worth
but it counted to me a throne. -
It's time for my vengeance to strike, beware, -
for your turn to suffer comes around
to match all the pain of long years' despair
that bowed down my shoulders and whitened my hair
and buried my joy in the ground!!

36.

Seizing the child from its mother's care
while his left grasped her waist in a vice -
'Stand back there, my lord! One step if you dare, -
and your wife and child is the price!'
It seemed that the Englishman meant to raise
new war, but his arm lacked might; -
his breath was burning, unsure was his gaze,
and his hair, - it showed in the dawn's first rays -
turned grey in that one single night.

37.

But Terje's forehead showed peaceful and fair,
his breast moved relaxed and free.
He set the child on its feet with care
and kissed its hands solemnly.
He breathed as though freed from a prison den,
his voice calm and level to say:
'And now Terje Vigen's himself again.
Like a rocky stream flowed my blood till then;
for I had to - I had to repay!

38.

The years I spent in the prison's roar,
they bred my heart's sickliness.
And after, I lay like a heathland straw,
I peered in a foul abyss.
But now it is over; we two are quit;
your debtor's not sly or low.
I gave all I had - and you squandered it,
and ask, if you think you've been dealt unfit,
ask God, who fashioned me so.' - -

39.

When daylight had broken, then all was well;
long lay the yacht in the port.
The night's events they chose not to tell,
but Terje's great fame still caught.
Vanished the dreamer's clouded grey,
clear by one storm-night swept;
and Terje held straighter than most that day
the shoulders that bowed when, in deep dismay
he knelt on that deck and wept.

40.

One day milord and lady came by
and many, many folk more;
they shook him by hand, bad 'farewell' and 'goodbye'
as they stood by his humble door.
They thanked him for rescue from storm's shrill blare,
for rescue from reef and from sea;
but Terje patted the child's long hair:
'No, rescue came in the nick out there
from this little mite by me!'

41.

The yacht then headed for Hesnes-sound,
with Norway's own flag for wear.
And further west, near a foam-washed ground,
it fired a broadside there.
Then teardrops glistened in Terje's eyes;
he watched from the rising shores;
'Great are my losses, but great my prize.
Perhaps it was all for the best, in some wise,-
so thanks, God, are rightly yours!'

42.

And such was the man on that only day
I saw him with fish by the quay.
His hair was white, but he sang as gay
and blithe as a boy might be.
The lasses he used a light banter toward,
he joined in the town-lads' talk:
he waived his sou-wester and leaped aboard,
the homeward he sailed with the jib broad
in sunshine, the aged hawk.

43.

In Fjære churchyard I saw a plot,
that lay in a weathered sward;
it looked all neglected, a mean sunken spot,
but kept still its blackened board.
It read 'Thærie Wiighen' in white, the date
his final repose had been.
He lay to the sun and the winds' keen weight,
and that's why the grass was so stubborn-straight,
but with wild field-flowers between.

Vedlegg 3 Engelske gjendiktninger av Ibsens *Terje Vigen*

1. Dahl, J. A. (translator) (1872) *Norwegian and Swedish Poems*, pp 4-25, Bergen: Johan Andreas Dahl (Private publication)
2. Johnstone, A. (translator) (1880) *Translations from the Norse, by B.S.S. (member of the British Scandinavian Society)*, Gloucester: John Bellows, Steam Press
3. Blackwood, W. (publisher) (1883) *Terry Wigan*, pp 412-420 in *Blackwood's Magazine*, Edinburgh: William Blackwood & Sons
4. Lishman, A. (translator) (1897) *Terje Viken (from the norsk of Henrik Ibsen) and Other Poems Grave and Gay*, Fockerby, Goole: Alfred Lishman (Private publication)
5. Shedd, P. W. (translator) (1902) *The Oceanides; Poems and Translations by Percy W. Shedd*, pp 28-35, New York: The Grafton Press
6. Garrett, F. E. (translator) (1912) *Lyrics and Poems from Ibsen – Translated by Fydell Edmund Garrett*, London: J.M.Dent & Sons, Ltd.
7. Rosing, H. F. (translator) (1917) *Henrik Ibsen – Terje Viken*, Minneapolis: Reprint 14-152046496-940-2 (Private publication)
8. Svennungsen, D. (translator) (1923) *Terje Wiegen by Henrik Ibsen*, Minneapolis: Augsburg Publishing House
9. Dehly, A. G. (translator) (1938) *Henrik Ibsen: Terje Vigen – A Narrative Poem*, Boston: Maydell Publications and Axel Gerhard Dehly
10. Rystad, G. (translator) (1974) *Popular Norwegian Poems in English Translation – Translated by Gunnstein (Gus) Rystad*, pp 24-34, Seattle: Gunnstein Rystad (Private publication)
11. Northam, J. (translator) (1986) *Ibsen's Poems – In Versions by John Northam*, pp 63-73, Oslo: Norwegian University Press (Universitetsforlaget AS)
12. Woxen, T. F. (translator) (2003) *I'll Spread My Wings – The Poetry Of Henrik Ibsen*, CD 2 track2, Boulder: Longship Productions Inc. and Trond Fredrik Woxen (Song lyrics)
13. Garrett, F. E & Dehly, A. G. (translators: Fydell Edmund Garrett and Axel Gerhard Dehly; Consultant: Margaret Reynolds) (2008) *Identity of the Soul (Performance Art comprising film on 5 screens, poetry and music)*, London: British Film Institute and Arts Alliance
14. Halverson, W. H. (translator) (2011) *Terje Vigen – An Epic Poem by Henrik Ibsen*, Minneapolis: Willlliam H. Halverson (Private publication)
15. Northam, J. (translator) (2004) *The Collected Poems of Henrik Ibsen in John Northam's translation*, pp. 168-177, Oslo: Nasjonalbiblioteket (pdf file of text only) (Uncertain form)